

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Säännöksissä esitetään selkeästi valmiuslain tarkoitus yhteiskunnan toimivuuden ylläpitämiseen poikkeusoloissa. Voimassa olevasta sääntelystä poiketen varautuminen käsittää varautumisen myös poikkeusoloja lievempiin häiriötilanteisiin.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Kokkolan kaupunki pitää hyvänä, että esityksessä kiinnitetään huomiota valmiussuunnitelman ja varautumisen suunnitteluun. Varautumisvelvollisilta edellytetäänkin jatkossa kuvaukset asianmukaisista toimintamalleista sekä häiriöttömän toiminnan turvaamisesta häiriö- ja poikkeustilanteissa. Samalla lakiehdotuksessa on pyritty määrittelemään varautumisen ohjaukseen, valvontaan ja yhteensovittamisen mekanismeja liittyen muun muassa valtioneuvoston yleisohjaukseen sekä eri hallinnonalan ministeriöiden ohjaukseen (vrt. esim. ehdotuksen 8 § ja 9 §).

Uutena määräyksenä lakiin otettaisiin säännös riskien arvioinnista ja hallinnasta. Toimintaan kohdistuvien riskien jatkuvan arvioinnin tulee olla elimellinen osa varautumista ja onkin jo nyt vakiintunut osa johtamista ja sisäistä valvontaa. Ehdotuksessa onkin katsottu, että säädetyn velvoitteen merkityksen vuoksi asiasta olisi tarkoituksenmukaista säätää jatkossa nimenomaisesti lain tasolla.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Varautumisvelvoitteen osalta edellytetään selkeyttä siihen, miten varautumisvelvoitteet muuttuvat uusien poikkeusoloperusteiden myötä. Millä tavalla arvioidaan mahdollisuus saada korvausta lisääntyneistä varautumiskustannuksista, kuten vakuutusosalalla ja samalla esitetään tarkennettavan yhtenäisiä ohjeita varautumissuunnitelmien päivittämiseen uuden lainsäädännön mukaisiksi.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kaupungin mielestä on tärkeää, että tietohallinnon ja digitaalisten palveluiden ohjausta koskevat toimivaltuudet on määriteltty siten, etteivät valtion poikkeusoloissa tekemät muutokset vaaranna kuntien omien tietojärjestelmien toimivuutta. Monet kunnalliset järjestelmät ovat välttämättömiä esimerkiksi vesi- ja energiahuollon, kiinteistöjen hallinnan, taloushallinnon ja sosiaalipalveluiden jatkuvuuden kannalta. Kaupunki pitää tärkeänä, että valtion määräämille muutoksille varataan riittävä valmistelu-aika ja tekninen tuki.

Valtion taloudenhoitoa koskevien poikkeusmenettelyjen osalta kaupunki korostaa, että valtion menojen maksatuksen siirtäminen tai viivästyminen ei saa vaarantaa kuntien maksuvalmiutta tai kykyä suoriutua lakisääteisistä velvoitteistaan. Kuntien taloudellinen toimintakyky perustuu vakaaseen ja ennakoitavaan rahoitusvirtaan, minkä vuoksi valmiuslain tulee tunnistaa kuntatalouden kriittinen rooli yhteiskunnan kokonaisturvallisuudessa.

Luvussa 6 kaupungin viestintään liittyvä keskeinen kohta on 35 § Tietynsisältöisen viestin julkaisuun velvoittaminen tai julkaisun kieltäminen.

Poikkeusoloissa (lain 11 §:n mukaisissa tilanteissa) valtioneuvoston kanslia voi:

Velvoittaa viranomaiset – mukaan lukien kunnalliset ja kuntayhtymän viranomaiset – julkaisemaan tietynsisältöisen viestin omassa viestinnässään tai kieltää tietynsisältöisen viestin julkaisemisen.

Valtioneuvoston kanslian mahdollisuus ohjata viestinnän sisältöä poikkeusoloissa vaikuttaa merkittävästi kuntien viestintäkäytäntöihin. Keskitetty ohjaus varmistaa, että viranomaisviestintä on yhtenäistä ja selkeää, mikä vähentää ristiriitaisia viestejä ja tukee kansalaisten luottamusta viranomaisiin. Tämä on erityisen tärkeää tilanteissa, joissa nopea ja yhdenmukainen tiedottaminen on kriittistä.

Samalla on huomioitava, että keskitetty ohjaus voi rajoittaa kunnan mahdollisuuksia tuoda esiin paikallisia näkökulmia ja vastata nopeasti kuntalaisten kysymyksiin. Jos viestien hyväksyntäprosessi hidastaa reagointia, voi syntyä viiveitä, jotka heikentävät viestinnän tehokkuutta. Lisäksi on olemassa riski, että valtakunnalliset ohjeet eivät ota riittävästi huomioon paikallisia erityistarpeita, mikä voi vaikuttaa viestinnän relevanssiin ja kuntalaisten luottamukseen.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kirjaukset uuteen valmiuslakiin lukuun 7 ovat työnantajan näkökulmasta parannus, sillä ne lisäävät joustavuutta ja mahdollistavat työntekijäkohtaisen harkinnan tilanteen mukaan.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kaupunki pitää esitettyjä muutoksia perusteltuina. Erityisen ja yleisen työvelvollisuuden eriyttäminen omiin pykäliinsä selkiyttää kokonaisuutta, erityisesti toimivaltuuksien osalta. Mietinnössä on hyvin huomioitu mahdolliset poikkeusoloissa ilmenevät viranomaisten resurssitarpeet ja työvelvollisen määrääminen hoitamaan hallinnollista tehtävää tukisi yhteiskunnan hallinnollisten toimien toteutumista. Edellä mainitun muutoksen rajaaminen koskemaan vain niitä tehtäviä, joissa ei käytetä julkista valtaa, on perusteltu.

Työvelvollisen mahdollisuus vaikuttaa työmääräyksen antamiseen tuomalla esiin keskeisiä ammattitaitoon, terveyteen ja perhesuhteisiin liittyviä asioita, on tärkeää. Nykyistä laajempi kuuleminen toteuttaa paremmin kansalaisten osallisuutta ja varmistaa poikkeusoloissa työvoiman

tarkoituksenmukaisen kohdentumisen. Työvelvollisuusrekisterin perustaminen on välttämätöntä tehokkaan toiminnan kannalta. Erillinen rekisteri on myös perusteltu ratkaisu, koska nykyisen asiakkuudenhallintajärjestelmän käyttäminen poikkeusolojen työnvälitystoimiin olisi teknisesti ja tietoturvallisesti tarkastellen haastavaa tai jopa mahdotonta. Työnvälityspakon purkaminen on oikea toimi, koska sillä tuskin saataisiin toivottua tulosta kriittisten alojen osaamistarpeet huomioiden.

Suurin osa työvelvollisuuteen liittyvistä säännöksistä vastaisi nykyistä valmiuslakia, mutta sääntelyyn tehtäisiin kuitenkin tarvittavia täsmennyksiä.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

60§

Ohjelmistojen tai tietojärjestelmän käyttöoikeuden luovutusvelvollisuus

Aineistojen luovuttamiseen ei oteta mitään kantaan. Ehdotuksessa puhutaan ohjelmistojen tai tietojärjestelmien käyttöoikeuden luovutusvelvollisuudesta kohdentuen yhteisöön tai luonnolliseen henkilöön. Säännökset jättävät ongelmallisella tavalla epäselväksi, onko säännösten mukaisia toimivaltuuksia tarkoitus kohdentaa myös viranomaistoimintaan ja jos on, niin miltä osin. Pykälän sanamuoto on myös epäselvä ja mahdollistaa ongelmallisen laajan tulkinnan siitä, mitä tarkoitetaan velvollisuudella luovuttaa käyttöoikeus tietojärjestelmään.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälän 69 osalta todetaan pykälän olevan uusi ja sinänsä kannatettava. Pykälä turvaa julkisen vallan tilannekuvaa väestön tosiasiallisesta oleskelusta evakuoititilanteessa. Epäselväksi voi jäädä se ketkä (erityispalveluiden piirissä) käytännössä ilmoitusvelvollisuuden piiriin kussakin tilanteessa kuuluvat.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälässä 75 säädetään väestönsuojeluun tarvittavien tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuudesta. Nykyisessä valmiuslaissa tehtävä kuuluu kiinteistönomistajalle. uudessa ehdotuksessa tehtävä osoitetaan kunnille. Tehtävään varautuminen voi edellyttää kunnalta sopimusten tekemistä rakennuselementtien valmistajien kanssa tai muutoin hankkimaan ennakkoon tilapäisen väestönsuojan rakentamiseen tarvittavia tarvikkeita, mistä koituu ylimääräisiä kustannuksia kunnille.

Kokkolan kaupunki kiinnittää huomiota muun muassa lakiehdotuksen asumisen järjestämistä koskevaan sääntelykokonaisuuteen. Asumisen järjestämisestä vastaisivat jatkossakin kunnat, mutta ehdotetussa 77 §:ssä säädettäisiin velvollisuudesta luovuttaa hyvinvointialueen hallintaan huoneistoja siirtyneen väestön tilapäistä majoittamista varten. Kuten ehdotuksessakin jo todetaan rajanveto akuutin vaiheen ja pidempiaikaisen asumisen järjestämisen välillä ei välttämättä ole aivan selvä. Epäselväksi jää myös korvausperusteen muotoutuminen riippuen siitä, minkä lainkohdan perusteella haltuunotto tapahtuisi.

Kuntien omaisuuden (maa-alueet, aineet ja tarvikkeet) ottaminen ei saa johtaa tilanteeseen, missä kuntien lakisääteisten tehtävien hoitaminen vaarantuu. Sama koskee kunnan henkilöstön määräämistä muiden viranomaisten tukemiseen.

Samalla Kokkolan kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että otto-oikeus terminä ja käsitteenä on vakiintunut mm kuntalain puolella. Sekaannusten välttämiseksi katsotaan, että terminologiaa tältä osin tulee välttää.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Esityksessä on hyvää se, että selkeästi kirjataan auki TEMin ja LVVm rooli ostolupien myöntämisestä. Kunnille jää lupien myöntäminen hakemuksesta niiltä osin, kun lupia ei voida jakaa väestötietojärjestelmän tietojen perusteella. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos ostokiintiöt osoitettaisiin esimerkiksi tietyn työn luonteen perusteella, joka edellyttäisi erillistä todentamismenettelyä henkilön kuulumisesta kyseiseen kuluttajaryhmään. Tämä kirjaus jää epätarkaksi. Ostolupien myöntämisen organisointiin tarvitaan ohjeistusta. Kuntien on tällaisessa tilanteessa varattava henkilöstöä säännöksessä mainitun tehtävän suorittamista varten. Kunnilla ei ole henkilöstöä, joiden työtehtäviin velvoite automaattisesti sopisi.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kokkolan kaupunki on tarkastellut luonnoksen kappaletta 14 ja etenkin 101 §:ää, joka koskee opetuksen ja kasvatuksen järjestämisen muutoksia poikkeusoloissa. Kokonaisuutena luonnoksen tavoitteet turvata opetuksen jatkuvuus joustavin järjestelyin ovat perusteltuja, ja esitetyt toimivaltuudet tukevat kriisitilanteisiin varautumista.

Kokkolan kaupunki korostaa kuitenkin, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus ovat yhteiskunnan eheyttä, lasten hyvinvointia ja perheiden arjen jatkuvuutta ylläpitäviä peruspalveluja, joihin kohdistuvia rajoituksia tulee käyttää vain äärimmäisissä tilanteissa. Korona ajan kokemukset osoittivat, että laajat rajoitukset aiheuttivat lapsille ja nuorille pitkäkestoista yhteisöllisyyden vajetta, jonka vaikutukset näkyvät vuosienkin jälkeen sosiaalisissa suhteissa ja ryhmäytymisessä. Näin ollen on erityisen tärkeää, että näihin palveluihin kohdistuvia toimenpiteitä harkitaan poikkeuksellisen tarkkaan.

Lausunnossa painotetaan lisäksi, että päätöksenteon lähtökohtana tulee olla perusopetuslain mukainen lapsen edun ensisijaisuus myös poikkeusoloissa. Kaikkien rajoitustoimien tulee olla välttämättömiä, oikeasuhtaisia ja selkeästi perusteltuja lasten edun näkökulmasta.

Luonnoksessa esitetty linjaus siitä, ettei varhaiskasvatusta ja esiopetusta siirretä etäopetukseen, tukee lasten kehityksellisiä tarpeita ja on Kokkolan näkemyksen mukaan tarkoituksenmukainen. Myös mahdollisuus säätää väliaikaisista poikkeuksista järjestämisvelvollisuuksiin voi olla välttämätön kriisin akuutissa vaiheessa, kunhan lasten oikeus opetukseen ja turvalliseen arkeen varmistetaan.

Kokonaisuutena Kokkola suhtautuu esitykseen myönteisesti. Lausunnon keskeinen viesti on, että lasten ja nuorten peruspalveluihin tulee kajota vain, kun muita vaihtoehtoja ei ole, ja että lapsen etu on kaikissa tilanteissa ensisijainen arviointiperuste.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

103§ Asuntokannan säännöstelyviranomaisen

Asuntokannan säännöstelyviranomaisen tehtävät vaativat kunnilta merkittävän määrän asuntokannan käytön säännöstelyyn liittyvien pohjatietojen keräämistä ja käsittelyä. Kunnille osoitettua yhtenäistä menettelyä ei ole tällä hetkellä olemassa. Kunnille tulisi antaa jonkinlainen yhteinen ohjeistus siitä, miten tämä tulee toteuttaa ja minkälaisia suunnitelmia tulisi olla olemassa sekä malli teoreettisen asuttamisenmahdollisuuden arvioimisesta. Väliaikainen majoittaminen kouluihin tai muihin kaupungin omistamiin rakennuksiin on selvempää, mutta niidenkin osalta vastuujaako eri osapuolten kesken tulisi olla selvä.

104§ Huoneiston omistajan ilmoitusvelvollisuus ja vuokralaisen osoittaminen

Huoneiston omistaja on tämän lain 68 §:n nojalla siirretyn tai muutoin poikkeusolojen takia ilman asuntoa jääneen väestön asumisen velvollinen ilmoittamaan vuokrattavaksi tarjoamansa huoneistot

asuntokannan säännöstelyviranomaiselle. Asuntokannan säännöstelyviranomainen voi osoittaa huoneistoon yhden tai useamman vuokralaisen.

Pykälän 147§:n mukaan säännöstön noudattamista valvovalla viranomaisella on oikeus saada valvonnan kohteelta tiedot valvontatehtävän suorittamiseksi välttämättömiä tietoja. Kunnalla ei ole laissa määrättyä velvoitetta tai keinoja valvoa ilmoitusvelvollisuuden toteutumista, mutta tietoja on annettava valvovalle viranomaiselle.

106§ Menettely huoneistoa vuokrattaessa

Pykälässä todetaan, että vuokrasuhteen syntymisestä määrättäessä on otettava asianmukaisesti huomioon huoneiston haltijan sekä vuokralaisen asema ja henkilökohtaiset olosuhteet. Vuokrattavat huoneistot tulee osoittaa ensisijaisesti sellaiselle asunnontarvitsijalle, jonka asunnontarve on suurin huomioiden hakijan ja hänen perheensä henkilökohtaiset olosuhteet tai terveydelliset syyt. Kunnalle tämänkaltaisen tarpeen suuruuden arviointi huomioiden perheen henkilökohtaiset olosuhteet tai terveydelliset syyt on melko mahdoton tehtävä. Asiaa tulee tässä tapauksessa tarkentaa asetuksella tai muulla viranomaisohjeella, jolloin määriteltä tarkempi kriteeristö olisi olemassa.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

Kaupunki pitää perusteltuna, että poikkeusoloissa rahoitusmarkkinoiden toimivuutta voidaan turvata vahvoilla ja tarvittaessa nopeasti käyttöön otettavilla toimivaltuuksilla.

Rahoitusmarkkinoiden laaja-alaiset häiriöt voisivat vaarantaa paitsi valtakunnallisen talouden myös kuntien arjen toimintakyvyn.

Kaupungin näkökulmasta keskeinen kysymys on maksuliikenteen toimintavarmuus. Kunnan päivittäinen toiminta edellyttää, että palkat, ostolaskut, palvelutuottajakorvaukset, valtionosuudet ja muut keskeiset maksut voidaan suorittaa häiriöttä. Kaupunki katsoo, että valmiuslain tulee yksiselitteisesti turvata kunnille välttämättömät maksuliikenteen peruspalvelut myös silloin, kun rahoitusmarkkinoita koskevia rajoituksia otetaan käyttöön. On tärkeää, että kunnallisten palveluiden rahoitusvirrat eivät katkea tilanteessa, jossa väestö on erityisen riippuvainen julkisista palveluista.

Kaupunki nostaa esiin myös huolen kriittisiin investointeihin liittyvän rahoituksen saatavuudesta poikkeusoloissa. Monet kunnan investoinnit koskevat vedenjakelua, energiahuoltoa, rakennusinfraan liittyviä hankkeita tai toimitilaverkostoa, ja niiden keskeytyminen voisi aiheuttaa merkittäviä yhteiskunnallisia haittoja. Kaupunki korostaa tarvetta varmistaa, että kunnilla on mahdollisuus saada rahoitusta vähintään yhteiskunnan kriittisiin investointeihin rahoitusmarkkinahäiriöistä huolimatta.

Vakuutusmarkkinoihin liittyen kaupunki katsoo, että poikkeusoloissa mahdollisesti käyttöön otettavat vakuutus sopimusten ehtojen muutokset tai korvausprosessien rajoitukset eivät saa vaarantaa kuntien kykyä huolehtia kriittisestä infrastruktuuristaan. Kaupunki on merkittävä vakuutusasiakas kiinteistö-, vastuu- ja henkilöstövakuutusten osalta, ja vakuutusturvan heikentyminen poikkeusoloissa olisi omiaan lisäämään riskejä, jotka voisivat viivästyttää tai estää välttämättömiä korjaus- ja ylläpitotoimia.

Lisäksi kaupunki korostaa, että rahoituslaitoksille asetettavat velvoitteet peruspankkipalvelujen turvaamisesta tulee ulottaa nimenomaisesti myös julkishallintoon. Kuntien toimintakyky on välittömästi sidoksissa pankkipalvelujen toimivuuteen, joten julkisyhteisöjen tulee olla selkeästi määriteltynä palveluiden etusijaryhmissä.

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain 17 luvussa säädetään toimivaltuuksista, joilla pyritään turvaamaan energia-, vesi- ja jätehuollon toiminnan jatkuvuus myös poikkeusoloissa. Uudistuksessa on esitetty useita muutoksia, jotka vaikuttavat energiayhtiöiden toimintaan poikkeusoloissa. Keskeisimmät muutokset koskevat poikkeusolojen määritelmän laajentamista ja viranomaisten toimivaltuuksia energiahuollon varmistamisessa.

Keskeiset muutokset:

Poikkeusolojen määritelmän laajennus: Valmiuslakiin on lisätty uusi 6. kohta, joka kattaa myös hybridiuhkatilanteet. Tämä laajentaa tilanteita, joissa energiahuoltoon liittyviä toimivaltuuksia voidaan käyttää.

Toimivaltuuksien soveltamisalan laajennus: Energiahuollon varmistamiseen liittyviä toimivaltuuksia voidaan käyttää myös uuden poikkeusoloperusteen (3 §:n 6 kohta) mukaisissa tilanteissa.

Viranomaismuutokset: ELY-keskusten sijaan toimivaltaisina viranomaisina toimivat jatkossa elinvoimakeskukset. Tämä koskee mm. maakaasun käytön rajoittamista, sähkön ylitysmaksujen valvontaa ja lämmityspolttoöljyn säännöstelyä.

Sähköverkonhaltijan osalta sähköntoimituksen keskeyttäminen on edelleen mahdollista, jos muut toimenpiteet eivät riitä sähköverkon toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Verkonhaltija voi joutua valvomaan sähkön käytön rajoituksia.

Todetaan, että kaukolämmön käytön rajoittaminen on edelleen mahdollista, ja kaukolämmön myyjä olisi velvollinen toteuttamaan säännöstelytoimenpiteiden vaatimat säädöt.

Energiantuotannon ohjaamisen osalta säädettäisiin uusi pykälä (§ 123). Pykälässä säädettäisiin toimivallasta ohjata yksityistä energiatuotantoa. Sääntelyn tarkoituksena on turvata energiansaanti sotilaallisen puolustusvalmiuden tai yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiin tarkoituksiin tilanteissa, joissa tuotantoa ei markkinaehtoisesti voida varmistaa.

Maakaasun käytön rajoittaminen olisi edelleen mahdollista, mutta rajoitusten määrittäjänä toimisi elinvoimakeskus.

Ehdotuksen perusteella katsotaan, että valmiuslain uudistus laajentaa tilanteita, joissa energiahuoltoon liittyviä toimivaltuuksia voidaan käyttää. Merkittävin muutos on poikkeusolojen määritelmän laajennus kattamaan myös hybridiuhkatilanteet. Lisäksi viranomaistoimijoiden muutos ELY-keskuksista elinvoimakeskuksiin vaikuttaa energiayhtiöiden toimintaan poikkeusoloissa. Tämäkin tulisi erikseen huomioida resurssoinnin osalta.

Valmiuslain 17. luvun muutokset

Valmiuslain uudistuksessa on muutamia kohtia, joita on tarpeellista kommentoida.

1. Poikkeusolojen määritelmän laajennus

Hybridiuhkatilanteiden määritelmän laajentaminen. Määritelmän laajentaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa energiayhtiön toimintaan puututaan aiempaa herkemmin.

Näin ollen lakia olisi syytä tarkentaa, millaisissa hybridiuhkatilanteissa energiahuoltoon liittyviä toimivaltuuksia voidaan käyttää.

Laissa olisi syytä olla kirjattuna, että energiayhtiöitä kuullaan ennen toimivaltuuksien käyttöönottoa näissä uusissa tilanteissa.

2. Sähkötoimituksen keskeyttäminen

Valmiuslain 39 §:n mukaan verkonhaltija voi keskeyttää sähkötoimituksen, jos muut toimenpiteet eivät riitä.

Lakiin on tärkeä tarkentaa "huoltovarmuuden kannalta tärkeän sähkönkäyttäjän" määritelmää ja varmistaa, että valmiuslaki ei ole ristiriidassa sähkömarkkinalain (588/2013) 28 §:n sekä Sähkömarkkinalain perusteella annetun Valtioneuvoston asetuksen (TEM/2022/211) kanssa, joissa määritellään sähkönkäyttöpaikkojen kriittisyysluokittelusta verkonhaltijoiden häiriö-, sähköpula- ja kriisitilanteissa.

Lakiin tarkennetaan selkeämmät kriteerit sille, milloin keskeytykset ovat "mahdollisimman lyhytkestoisia" ja "tasapuolisia" sekä varmistaa, että valmiuslaki ei ole ristiriidassa sähkömarkkinalain (588/2013) 28 §:n sekä Sähkömarkkinalain perusteella annetun Valtioneuvoston asetuksen (TEM/2022/211) kanssa, joissa määritellään sähkönkäyttöpaikkojen kriittisyysluokittelusta verkonhaltijoiden häiriö-, sähköpula- ja kriisitilanteissa.

Lakiin tulisi myös laatia korvausmekanismi tilanteisiin, joissa keskeytykset aiheuttavat merkittäviä kustannuksia verkonhaltijalle.

131§ Vesihuolto

Kokkolan kaupunki katsoo, että nyt kysymyksessä olevassa ehdotetussa lainkohdassa täydennetään ja selkeytetään voimassa olevan lain 44§:n Vedenhankinnan turvaaminen velvoitteita huomattavasti.

Kokkolan kaupungin näkemyksen mukaan tuleekin arvioida, että seuraisiko 131 §:n kohdassa 3 vesihuoltolaitoksille asetettavasta velvoitteesta toimittaa verkostossa vesikäymälän huuhteluun soveltuvaa vettä tilanteissa, joissa talousveden valmistaminen ei onnistu. Edellyttäisikö tämä laitoksen varautumis- ja valmiussuunnitelmiin lisäystarpeita vai kuuluuko tämänkaltaisen varaveden hankinta/mahdollistaminen esimerkiksi kunnan vesihuoltosuunnitelmaan? Tältäkin osin esitystä tulisi tarkentaa.

Lupa- ja valvontavirasto voi elinympäristön vakavien terveyshaittojen torjumiseksi velvoittaa päätöksellään kunnan jätehuollon palvelutehtävistä vastaavan toimijan suorittamaan ihmisten terveydelle aiheutuvan vakavan vaaran tai haitan estämiseksi välttämättömiä jätteen käsittelyä ja kuljettamista koskevia tehtäviä. Kunnalla itsellään ei monessakaan tapauksessa ole suoraan jätehuollon palvelutehtävissä olevaa henkilökuntaa. Kiinteistöillä jätehuollon tehtävistä vastaava henkilökunta on poikkeusolosuhteissa pääosin väestönsuoja- ja siirtotehtävissä. Kunnan jätehuollon järjestämistehtävät on hyvä säilyttää kyseisen henkilöstön tehtäväksi.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain 19. luvussa säädetään alkutuotannon toiminnasta.

Poikkeusolojen aikana uhkaavat häiriöt on tunnistettu varsin hyvin teurastusten, kylmäkuljetusten ja kylmäsäilytyksen osalta, samoin elintarvikehuoneistojen häiriöt ja mahdolliset tuotantokatkokset on tunnistettu. Laissa on huomioitu poikkeusoloissa tarvittavat laajemmat viranomaisvaltuudet riittävän hyvin.

Myös alkutuotannon tuotantopanosten säännöstelystä on annettu määräyksiä lain 19 luvussa. Lain 139 §:n mukaan keskeisien tuotantopanosten ostoluvat maatalouden alkutuotannon harjoittajille myöntäisi kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen. Ostoluvan perusteet ja käsittelyä koskeva sääntely vaikuttavat tarkoituksenmukaisilta.

Aiemmasta lainsäädännöstä poiketen polttoaineiden ostolupien käsittely on siirretty maaseutuelinkeinoviranomaisilta elinvoimaketuksille.

Huomionarvoista on se, että asevelvollisuuslain 89 §:n nojalla alkutuotantoon ja alkutuotantoa palveleviin tukitoimintoihin varatut henkilöt näyttäisivät puuttuvan valmiuslain säädöksistä. Ko. VAP-varattujen henkilöiden tehtävistä, heidän työnsä tavoitteista sekä johtamisvaltuuksista tulisi säätää valmiuslaissa.

Lain 17. luvussa on annettu määräyksiä energia-, vesi- ja jätehuollosta. Luonnoksesta ei ilmene, millä tavoin alkutuotannon toimijoille ja elintarvikealan toimijoille turvattaisiin talousveden jakelu poikkeusoloissa – vai turvattaisiinko sitä lainkaan.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lainsäätäjän tulee varmistaa, että rakennusvalvonta voi käyttää sähköisiä tietojärjestelmiä rakentamisen aloitus- ja jatkamislupia käsitellessään.

Lainsäätäjän pitää varmistaa tietojen siirtymisen rakennusvalvonnan tietojärjestelmistä rakennetun ympäristön tietojärjestelmään (Ryhti), sekä varmistaa käytössä olevien tietojärjestelmien toimivuus.

Lakiluonnos jättää paljon paikallista harkintavaltaa.

Nykyisiin rakennusvalvonnan käytössä oleviin järjestelmiin tulisi luoda valmiuslain mukaiset lupatyypit.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälän 153 mukainen siirtyneen väestön palvelujen järjestämispäätös voi sellaisenaan aiheuttaa kunnille ylitsepääsemättömiä ongelmia varsinkin tilanteessa, missä kunnan oman järjestämisvelvollisuuden piirissä olevat palvelut ja niiden tuottaminen on jo ennestään kuormittunut. Tämänkin pykälän osalta toimivaltarajat jäävät epäselviksi. Sillä taholla, jolla on vastuu palvelun järjestämisestä ei välttämättä ole lainkohdassa edellytetyjä fyysisiä kokonaisuuksia tai lainkohdassa edellytettyjä henkilöresurssejakaan.

Vaatii tarkan valmiussuunnitelman palveluiden tuottamisesta eri toimijoiden osalta.

Suunnitelmien pitää olla tarkasti synkronoituja. Tarkoittanee sitä, että kaupunkitoimitilojen pitää määrittää valmiiksi käytettävät tilat huomioiden, että niissä voidaan esim. ruokahuolto toteuttaa.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Mäkelä Lea
Kokkolan kaupunki - Kaupunginhallitus